

JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK

2-9 Hevesi-sík TERVEZÉSI ALEGYSÉG

Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
Vízvédelmi és Vízyűjtő-gazdálkodási Osztály

2014.

1. A tervezési alegység leírása

A tervezési alegységet nyugatról a Zagyva, délről és délkeletről a Tisza folyók, északról a Laskó és a Tarna patakok természetes vízgyűjtői határolják. A felszínét elsősorban a vizek alakították ki. Az ármentesítések előtti időszakban a terület jelentősen kitett volt a Laskó, Zagyva, Tarna és Tisza folyók árvizeinek. A területet északon kissé magasabb fekvésű, lejtéséből adódóan északon a gyorsabb lefolyású, míg délen a hosszabb idejű és a tartósabb árvizek jellemezték. A települések kialakulásának helyét az árvizek gyakorisága és ezek káros hatásaitól való védettség határozta meg, így elsősorban a magasabb vonulatokon és a védettebb területeken telepedtek le. Legnagyobb települése Heves város.

Közigazgatásilag Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyékhez tartozik. A települések között alig van városi rangú, leginkább községek, falvak jellemzik. Gazdasági jellegét tekintve mezőgazdasági, melynek szintje a szántóföld minőségének függvényében változik. Magasabb értékű földterületek a középső és déli részeken találhatóak, ezért itt a mezőgazdasági szántó művelés a jellemző. Az északi területeken a szántóföldi és legelő művelés folyik.

Idegenforgalom tekintetében új fejlődési irányt jelenthet a Tisza-tó közelsége, ebben leginkább Sarud, Tiszanána és Kisköre települések érintettek. A Tisza-tó fejlesztése a térségben stratégiai kérdés, hiszen ez vonzáskörzetének fejlődését is meghatározza. A biológiai sokféleség fennmaradása, a természet és a turizmus, valamint a társadalom kapcsolatának egészséges fennmaradása érdekében növelni kell a védettség alatt álló területek nagyságát. Jelentős nagyságú területek hasznosítását szolgálhatja a gyepek- és legelőterületek növelése, a vizes élőhelyek, halastavak és kisvíztározók létesítése, a védett növények és állatok élőhelyeül szolgáló ősgyepek megőrzése és védelme, valamint a pihenőparkok rekreációs célú kialakítása is. A holtágak hasznosítása települési érdekeket is szolgál.

2. Jelentős emberi beavatkozások

2.1. *A vízgyűjtő egészét érintő, a lefolyást jelentősen módosító beavatkozások, a vízgazdálkodást meghatározó adottságok*

Hany-csatorna, vízrendezett terület (Erdőtelek)

Az ármentesítések után megindult a terület vízrendezése. A belvízelvezető főcsatornák természetes torkolati bevezetései megszűntek, oda stabil szivattyútelepeket építettek. Ezzel jelentősen megváltoztak a természetes lefolyási viszonyok. A csatornában tartott (üzemviteli) vízszint mindenkor meghatározza a térség befogadóképességét és az öblözetek lefolyási viszonyait. Kiépült a mellékcsatornák rendszere is.

A belvízrendszerek fejlesztésének alapja a mezőgazdaság által támasztott igény volt. Sorra épültek az üzemi vízrendezések.

Egyre nagyobb szerepet kapott a komplex vízrendezés, illetve a melioráció megvalósítása. Főleg Heves környékén egyre nagyobb az igény a felszín alatti vizekre épülő öntözőtelepek kialakítására. Ennek oka, hogy az aszályos évek gyakrabban fordulnak elő.

2.2. *Árvízvédelmi célú beavatkozások*

Az ármentesítési munkákkal egy időben megtörténtek a töltések előírt szintre történő kiépítése. Tizasüly, Kőtelek, Nagykörű és Dobapuszta települések mentén a töltések stabilitásának biztosítása érdekében a töltéstestbe és a mentett oldali rézsúlábba szivárgó drénpárt építettek be. A Tisza árvízi biztonságának fokozása érdekében a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztési program keretében az alegységen a Hanyi-Tizasülyi árvízcsúcs csökkentő tározó megépítése valósult meg.

2.3. *A vizek tározását, visszatartását, szabályozását célzó beavatkozások*

Az összekötő csatornákon keresztül az egyes főművek belvízszintjeinek csökkentését, és azok tehermentesítését lehet elvégezni. Az utóbbi évtizedek urbanizációs fejlődése, a gazdasági termelés szerkezeti és tulajdonosi átalakulása, a hidrológiai és klimatikus viszonyok változása térben és időben eltérő feladatok elé állítja a vízgazdálkodást, így a belvízelvezetést is. Az elsődlegesen belvízcsökkentést célzó vízelvezetések egyre inkább a vízkészlet szétosztására, illetve a vízkészlet megtartására irányulnak, ami jelentős vízgazdálkodási feladatokat ró az üzemeltetőkre.

JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK 2-9 TERVEZÉSI ALEGYSÉG

A beavatkozások hatására a belvízcsatornában a sebességviszonyok a természetestől jelentősen eltérnek. A társadalmi és a gazdasági igény alapján üzemeltetett torkolati szivattyútelep a természetestől eltérő sebességviszonyokat alakít ki a csatornák teljes hosszában. Öntözési idényben a vízsebességet a vízkivételek intenzitása alakítja: a duzzasztott szakaszokon lelassul, vízkivétel környezetében pedig felgyorsul.

Hanyi-csatorna, (Erdőtelek)

A térséget érinti (a jelenleg előkészített műszaki terv szintű) Jászsági öntözőcsatorna meghosszabbítására irányuló koncepció. A fejlesztés célja a térség területfejlesztési törekvéseinek fő akadályát jelentő vízhiány megszüntetése, mérséklése.

2.4. Vízkivételek

A kettősműködésű csatornákból történő vízkivételek legnagyobb része a halastavak feltöltését és azok vízpótlását szolgálja. A vízkivételek részben gravitációsak, részben szivattyúsak.

Az alegység területén a felszín alatti vízkészletek mennyiségi állapotába történő legjelentősebb beavatkozásnak a vízkivételek minősülnek. A jelentős vízkivételek túlnyomó része fúrt kutakból történik, az egyéb víznyerő objektumok aránya elenyésző. A jelentősebb vízkivételek (Jászapáti, Jászkisér, Heves települések ivóvízellátása) környezetében komolyabb depressziók feltételezhetők. Az ivóvízellátáshoz viszonyítva az egyéb (ipari, energetikai, mezőgazdasági) vízkivételek jelentősége csekélyebb. A területen bányászati célú vízkivétel nincs. A tervezési alegység területén felszín alatti vízbe történő jelentős vízbevezetés nincsen.

A 22 településből 18 önálló vízművel rendelkezik, 4 település pedig kistérségi kapcsolatban van egymással: Erdőtelek-Tenk és Sarud-Tiszanána.

Jelenleg az ivóvízminőség EU normatíváknak való megfeleltetése a cél. A minőségi problémák alapvetően a felszín alatti vizekben lévő vízszennyezőkre (arzén, ammónium, vas, mangán, bór) vezethetők vissza, mely összetevők eltávolítását a jelenleg is megvalósulás alatt álló Országos Vízminőség-javító Program hivatott orvosolni.

Az Ivóvízminőség-javító Programnak köszönhetően új vízműkút fúrására történt 5 településen. Jelenleg 4 település ivóvízminőség-problémáját megoldó projekt zajlik az alegységi területen. Az alegység területén 3 új kút fúrását tervezik még ezen kívül.

A területen Hevesen, Erdőtelken, Tenken és Átányon vannak talajvízből töltődő úgynevezett sírkutak, melyeket főleg öntözési céllal üzemeltetnek. Kisebb %-ban horgásztóként üzemelnek. Védelmük kifejezetten fontos a FAV minőségi romlásának elkerülése érdekében.

2.5. Mezőgazdasági eredetű diffúz szennyezések hatása

A területen jelentős mértékben valósítanak meg szántóföldi művelést. A mezőgazdasági táblákon tápanyagkihordás is történik. Azokon a területeken, ahol a belvíz-veszélyeztetettség magas, nagy valószínűséggel kimosódás is történik. Ha a belvíz a felszínen össze tud gyülekezni, a tápanyagban gazdag vizek jelentős része bevezetésre kerül a csatornába, ami nagy terhelést jelent. Ugyan csak nagy terhelést jelent a tápanyagban gazdag vizek nitrát-érzékeny területeken való beszivárgása, ahol másodlagos szikesedést okoz. A felszín alatti vizekre nézve nem jelentenek nagy vízminőség-terhelést, mivel a csatornában nem tartózkodnak hosszú ideig.

2.6. Szennyvízelhelyezés, csatornázottság, szennyvíztisztítók

A terhelések, vízbevezetések tekintetében jelenleg is gondot okoznak a települési kisebb, kis hatásfokkal működő szennyvíztisztítóinak kibocsátásai. A jelenlegi tendencia a kisebb szennyvíztisztítók létesítésének irányába mutat, és a befogadóként a területen található vízfolyásokat célozzák meg.

Hanyi -csatorna tápanyaggal terhelt szakasza

A szennyvíztisztítók által kibocsátott tisztított szennyvíz a kiskörei szennyvíztisztító kivételével időszakos vízfolyásba kerülnek elvezetésre. A kibocsátott tápanyag jelentősen rontja a vízfolyások vízminőségi paramétereit. A magasabb tápanyag és lebegőanyag-tartalom miatt a vízfolyásokban fokozódó lerakódás rontja a vízszállító képességet. Az alegység egy településén (Tenk) természetközeli, nyárfás szennyvíztisztítás valósul meg.

A területen három ipari jellegű szennyvíztisztító működik, amelyek összességében 70 em³ tisztított szennyvizet bocsátottak a befogadóba.

Szolnok 1 településről (Besenyszög) gyűjti a szennyvizet. Ennek befogadója a Tisza, amely más alegység kijelölt víztestje

A kommunális szennyvíztisztítók mindegyike fogad települési folyékony hulladékot. Ennek ellenére a teljes térségben nem tekinthetjük megoldottnak ezt a problémát, mivel egyes településeken az aránylag nagy távolság megrágtja a tengelyen való elszállítás.

2.7. Települési eredetű egyéb szennyezések

A mezőgazdaságból származó használt vizeken túl – ami jellemzően halastavak lecsapolásból eredő technológiai vizeket is jelent – jelentős terhelést okoz a belterületi csapadékvizek időszakos befogadása. A belterületi csapadékvizek befogadása elsődleges prioritást élvez. A minőségét illetően azonban ellenőrizetlen komponensekből álló terhelést jelent, melyben lehet

JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK 2-9 TERVEZÉSI ALEGYSÉG

akár veszélyes anyag is. A felszíni és felszín alatti vizeket az időszakosságuk miatt csak kis mértékben terhelik.

A jásztelki regionális lerakó kiépülésével a felhagyott települési hulladéklerakók bezárásra kerültek, ezek felülvizsgálata folyamatban van. A felülvizsgálati eredmények alapján kárelhárítást nem kellett előírni. Határértéket meghaladó szennyezés esetén monitoring rendszer üzemeltetését írta elő a hatóság. A bezárt lerakókra vonatkozóan rekultivációs terv készül, a rekultivációt prioritási lista alapján három ütemben fogják kivitelezni. Projekt keretén belül 13 településen valósult meg bezárt hulladéklerakók rekultivációja. Egy másik projekt pedig Sarud település hulladéklerakójának felszámolását tette lehetővé.

A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a Szolnoki kistérségben a legnagyobb (90-98%), a Füzesabonyi kistérségben a legalacsonyabb (65-80 % közötti).

2.8. Jelentős települési, ipari és mezőgazdasági eredetű pontszerű szennyezőforrások és terhelések

A területen 9 db egységes környezethasználati engedéllyel (IPPC) működő cég található. Ezek közül 7 db nagylétszámú állattartó telep, 1 db települési szilárd hulladéklerakó, illetve 1 db akkumulátor újrahasznosító és feldolgozó üzem található.

Az ipar által kibocsátott használt vizek visszavezetése csekély mértékben terheli a víztesteket.

3. Jelentős vízgazdálkodási kérdések

3.1. A vízjárás nem megfelelő

Az alegységen lévő 4 db erősen módosított vízfolyás víztest közül kettő kettősműködésű csatorna. Az alegységhez egy mesterséges csatorna tartozik – Jászsági-főcsatorna -, melynek funkciója az öntözővíz biztosítása. A 4 erősen módosított víztest minősítésének oka, hogy a természetes vízjárástól jelentősen eltérő mennyiségű víz elvezetése szükséges a belvizes időszakban. Kettősműködésű csatornák esetében az öntözővíz biztosítása is befolyásolja (mennyiségben és tartósságában) a vízjárást.

A vízfolyások a közérdek mértékén túl jelentős mennyiségű használt technológiai vizet is levezetnek, a bevezetések időszakában mértékadó belvízi állapot alakulhat ki.

A probléma megszüntetésére a tározás vagy a kezelőként megjelenő Nemzeti Park Igazgatósággal közreműködve az ideiglenes vízborítást tűrő területeken megvalósuló tározás, majd szabályozott levezetés lehet megoldás.

Az alegység területén lévő halastavak lecsapoló vizének szabályozott levezetése enyhítheti a víztestek lökésszerű terhelését. A vízbő időszak problémájának kezelésére a hasznosítók érdekeinek összehangolásával az állóvíz víztestek tározókapacitásának igénybe vétele is megoldást jelenthet.

3.2. A tápanyagtartalom túl nagy

Az alegység 4 db erősen módosított vízfolyás vízteste közül 2 időszakos, 2 állandó besorolású vízfolyás. Az alap vízhozamhoz képest – hígulást figyelembe véve – többletterhelésből adódóan jelentős tápanyagterhelés éri a víztesteket. A terhelés települési csapadékvíz, halastó lecsapoló víz és települési tisztított szennyvízből származik. A településekről származó vizek tápanyagcsökkentését szűrőmezők, ideiglenes tározók kialakítása biztosíthatná.

Az alegység területén lévő települések belterületi csapadékvíz-elvezetésének tervezése-kivitelezése során előtérbe kerülnek a mélyfekvésű területek tározóként való igénybevétele (pl. Jászapáti, Jászladány).

A tisztított települési szennyvizek tekintetében pályázati forrásból megvalósuló új vagy fejlesztendő tisztító telepek esetében elsődleges szempont a tápanyag eltávolítási határfok – lehetőségekhez képest – maximális szintre való emelése.

A cél elérése érdekében olyan szennyvíztisztító telepek megvalósítását támogatjuk, ahol a – gazdaságosságot, fenntarthatóságot figyelembe véve – tisztítási technológia kiegészítésre kerül a szigorúbb kibocsátási határértékeknek való megfelelést biztosító berendezésekkel, valamint a haváriahelyzet kezelését biztosító rendszerekkel. Megvalósult a kiskörei szennyvíztisztító mű, a megvalósításra pályázati forrással rendelkezik Erdőtelek.

A víztestek belső tápanyagtermelésének csökkentése érdekében az alegységen 3 db, mederfejlesztésre és rekonstrukcióra irányuló projekt keretében 3 víztesten történt üledék egyszeri eltávolítása (Hanyi-, Doba-, Millér-csatorna).

A Jászsági főcsatornán rucaöröm mechanikai eltávolítása történt, vízminőségvédelem, tápanyagcsökkentés céljából.

3.3. A természetestől jelentősen eltérő vízszint-szabályozás zsilipekkel

A kettősműködésű csatornák esetében (2 db) az öntözővíz biztosítása vízszint-szabályozó zsilipekkel történik. A probléma megoldására nincs lehetőség, hiszen az öntözővíz biztosítása érdekében történő vízvisszatartás egyre szélesebb gazdálkodási körben jelentkező igény.

3.4. Nincs a természeteshez közeli, vagy zavart parti sáv

JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK 2-9 TERVEZÉSI ALEGYSÉG

A víztestek – álló és vízfolyás - parti sávjának tulajdonviszonyai vegyesek. Az eltérő hasznosítási érdekigények nem teszik lehetővé a természeteshez közeli parti sáv kialakítását/kialakulását, fenntartását. A mederélig húzódó mezőgazdasági táblák, esetleg csatorna elszántások nem teszik lehetővé a parti sáv kialakítását. A problémára pályázati forrásból megvalósuló, parti sávot érintő művelési ág váltás jelentene megoldást. Kellő szélességű és megfelelő zonációs összetételű parti sáv kialakulása esetén a víztestek melletti mezőgazdasági területekről származó tápanyag terhelés csökkenése válna elérhetővé.

3.5. Árvízi kockázat növekedése

Az alegység területén 2012. októberében átadásra került a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése keretében a Hanyi-Tizzasülyi árvízszint-csökkentő tározó, mely a térség árvízvédelmi biztonságát növeli. Az árvízi biztonság megteremtése érdekében tovább kell folytatni a VTT-n belüli célkitűzések így a hullámtéri levezető sáv megvalósítását.

3.6. Természetes eredetű ivóvíz minőségi probléma (As, NH₄, Fe, Mn, CH₄)

Az alegység Jász-Nagykun-Szolnok megyei településeinek mindegyikén, de a Heves megyei településeinek is mintegy felén problémát okoz az ivóvízellátásban a felszín alatti vizek réteg eredetű „szennyezettsége”, melyet a régiós ivóvízminőség-javító programok lesznek hivatottak megoldani. Akut vízellátási mennyiségi problémáról nincs információ. Az Ivóvízminőség-javító Programnak köszönhetően az alegység településein várhatóan az ivóvíz minősége meg fog felelni a 201/2001 (X.25.) Korm. rendelet előírásoknak. Az alegység 4 településén (Jászivány, Jászapáti, Jászkisér, Jászaladány) a Jászsági Ivóvízminőség-javító Program keretében hálózatrekonstrukció, kút-rekonstrukció, új kút fúrása, vas-mangántalanító és arzénmentesítő technológia kiépítése történik.

3.7. Feltételezett tartós vízszint süllyedés a mély rétegvizek és termálvizek esetében

A területen az utóbbi időben jelentősen megnövekedett a nagy vízigényű öntözőtelepek száma. A feltételezett tartós talajvízszint süllyedést átfogó, komplex monitoring rendszer segítségével lehet megvizsgálni. Negatív eredmény esetén a vízkivételeket korlátozni kell. Ezek a megállapítások az engedélyezés során már feltételként szerepelnek.

A mély réteg- és termálvizek az oldalirányú utánpótlódásból táplálkoznak. Ezek vízszint-süllyedésének vizsgálatára, monitorozására monitoring rendszer kiépítése szükséges. A monitoring rendszer fejlesztése szükséges, hiszen a jelenleg rendelkezésre álló adatok (OSAP) nem adnak valós képet.

3.8. A területfejlesztés és a területrendezési igények (tervek) összhangjának biztosítása a vízrajzi és a természetes vízjárási viszonyokkal

A településrendezés-fejlesztés keretén belül figyelembe kell venni a természetes vízjárási viszonyokat. A Településrendezési Tervek készítéséhez kapcsolódóan élni szükséges a beépítési korlátozás vagy tiltás lehetőségével. A korlátozó intézkedéseket a rendszeresen belvízjárta, elöntésre hajlamos területek esetében, szivárgó és fakadóvizek megjelenésével érintett sávokra vonatkozóan kell alkalmazni. Ezen területek hasznosítása történhet vizes élőhelyként, átmeneti tározóként. A probléma kezelésére szabályozás jellegű (nem szerkezeti) intézkedések adhatnak módot.